

4. juni 2012
BA/slr

Center for Kulturinstitutioner
Kulturstyrelsen
Att.: Konsulent Ida Brændholt Lundgaard
H.C. Andersens Boulevard 2
1553 København V

Rapport vedr. tilskud fra Formidlingspulje 1, 2010

Gammel Estrup – Herregårdsmuseet blev i 2010 kontaktet af Pindstrupskolen, Specialcenter Syddjurs, der er en specialskole for børn med vidtgående indlæringsvanskeligheder. Skolen ønskede at afholde en aktivitetsdag for deres elever på museet. Aktivitetsdagen var en succes, idet museets fysiske rammer appellerede til elevernes fantasi og nysgerrighed. Såvel museet som Pindstrupskolen ønskede i forlængelse heraf at udvikle samarbejdet, og museet søgte derfor i 2010 Kulturarvstyrelsens Formidlingspulje om midler til at udvikle og fastholde projektet over en et-årig periode. Projektet ”Dannelsesspejlet” blev i revideret form sat i gang efteråret 2011 under ledelse af projektkoordinator Stine Lucia Rasmussen.

Målet med ”Dannelsesspejlet” var dobbelt. Projektet sigtede primært på at bibringe eleverne et dannelsesspejl, der kunne styrke de svage unges identitetsdannelse og kulturelle referenceramme med henblik på at forbedre deres muligheder for at begå sig socialt og uddannelsesmæssigt, når de forlader Pindstrupskolen. Dette skulle ske gennem udvikling af formidlingstilbud og læringsrum, der tog højde for elevernes særlige behov. Imidlertid ønskede museet også at inkorporere erfaringerne fra forløbet i sine faste formidlingsmæssige tilbud med henblik på at optimere disse.

Målgruppen for projektet var elever tilknyttet Pindstrupskolen. Eleverne havde alle store indlæringsvanskeligheder, fx ADHD eller autisme, eller massive adfærdsmæssige problemer. Eleverne havde typisk problemer med abstrakte begreber og metaforer, vanskeligheder ved at forstå og tilegne sig skriftsprog og stærkt svingende motivation. Målgruppen benyttede sig ikke traditionelt af adgangen til kulturarven, ligesom de som udgangspunkt ikke kunne trække på den kulturelle referenceramme og det værdifællesskab, som udspringer af det klassiske kulturfællesskab. Målet var derfor at præsentere og inkludere eleverne i kulturfællesskabet ved at introducere dem for

GAMMEL ESTRUP
HERREGÅRDSMUSEET
THE MANOR MUSEUM

Randersvej 2
8963 Auning
Danmark

T +45 8648 3001
F + 45 8648 3181
post@gammelestrup.dk
www.gammelestrup.dk

historiske fænomener og begivenheder, som er centrale for denne fælles kulturarv eller som synliggør det fælles værdigrundlag.

I lyset af det overordnede mål om at styrke elevernes identitetsdannelse ved at præsentere dem for – og forsøge at inkludere dem i – et kulturelt fællesskab valgte museet at tilrettelægge en række undervisningstilbud, som tog udgangspunkt i renæssancen. Denne periode rummer mange af de idealer, som er fundamentet for det samfund, nutidens mennesker lever i.

Ungepanelet

Som en del af projekt ”Dannelsesspejlet” blev der etableret et såkaldt ungepanel, der havde til formål at udvikle og evaluere forløbet. Et panel bestående af tre elever blev inddraget i forberedelsesfasen, mens de opfølgende evalueringer blev udført af et panel bestående af seks andre elever.

Etableringen af et ungepanel var overordnet en stor succes. I og med det for museets formidlere var første gang, man arbejdede med specialelever i dette omfang, bevirkede elevernes input i forberedelsesfasen til, at formidlerne kunne justere formidlingsindhold og form, så det passede til elevernes forventninger. Museet måtte imidlertid også konstatere, at grundet elevernes vanskeligheder ved at forstå abstrakte begreber var det en forudsætning for en sådan feedback, at eleverne havde haft mulighed for at se de fysiske rammer og genstande, som dannede udgangspunkt for formidlingsforløbet. Det bør således tilstræbes, at man ved etablering af formidlingstilbud til specialskoler, der inddrager eleverne i planlægningsfasen, sørger for, at de har haft lejlighed til at se stedet, genstandene og rammerne, hvor formidlingen skal foregå.

I forbindelse med ”Dannelsesspejlet” kan det konstateres, at det forberedende ungepanel bidrog entydigt til, at forløbene blev så stor en succes, som det var tilfældet. Bliver samarbejdet med specialklasser institutionaliseret kan den formidlingsmæssige værdi af et sådant panel måske mindskes, idet formidlerne gennem erfaring opnår så stor viden om undervisning til disse elever, at forløbene kan tilrettelægges og optimeres uden konstante input.

Det bør dog også understreges, at ungepanelet bidrog til at etablere medejerskab og en fornemmelse af, at eleverne var en værdsat del af processen. Det drejer sig om en elevgruppe, der ikke er vant til at blive hørt eller inddraget aktivt i sådanne projekter – og ungepanelerne og brugerinddragelsen har derfor helt klart haft en væsentlig funktion i forhold

til at styrke elevernes selvværd og har derfor også bidraget positiv til identitetsdannelsen. Overordnet set må det derfor anbefales at nedsætte sådanne ungepaneler eller på anden måde inddrage eleverne i undervisningsplanlægningen.

Forberedelse til projektet

For at kunne tilrettelægge et formidlingstilbud med et homogent fagligt niveau valgte museum og skole i fællesskab, at det var skolens tre ældste klasser, der alle bestod af elever på 12-15 år, som skulle deltage i tilbuddet. Det var denne gruppe, der snart ville komme til at stå overfor at skulle foretage valg for fremtiden og i den forbindelse havde brug for input.

Når klasserne på Pindstrupskolen har så stor aldersspredning, så skyldes det, at eleverne, fordi de har massive sociale vanskeligheder, opdeles på en måde, der minimerer muligheden for konflikter mellem eleverne: Nogle elever kunne ganske simpelt ikke være i rum sammen. Dette aspekt – som typisk vil præge elever fra specialskoler – var det nødvendigt at medtænke i tilrettelæggelsen også af formidlingsforløbene. Dette kom konkret til udtryk ved, at en storstilet renæssancemiddag måtte afholdes på tre forskellige steder, da man ikke – som man ville gøre med en almindelige folkeskoleklasse – kunne samle alle eleverne ved ét bord.

Ovenstående eksempel illustrerer med al tydelighed, at det af hensyn til tilrettelæggelsen og struktureringen af forløbene er nødvendigt med en tæt indledende kontakt mellem museum og de konkrete klasser, lærere og elever. Mens der kan udledes en række overordnede retningslinjer for, hvordan man ideelt set tilrettelægger undervisningsforløb til elever med indlæringsvanskeligheder, er eleverne på specialskoler i dag så tynget af sociale og adfærdsmæssige udfordringer, at det er nødvendigt at tage udgangspunkt i hver enkelt klasse og den gældende gruppedynamik, når forløbene tilrettelægges. Forkert sammensatte eller for store grupper kan ikke fuldføre et undervisningsforløb på en måde, der er faglig forsvarlig eller tilfredsstillende for eleverne. For at sikre en forsvarlig kollektiv undervisning er endvidere nødvendigt at have udviklet og planlagt individuelle formidlingsforløb. En eller flere elever fra en klasse vil typisk have behov for at kunne gå til og fra de kollektive tilbud, hvorfor der skal foreligge konstruktive og alternative tilbud, som disse elever kan benytte sig af.

Undervisningsforløbet

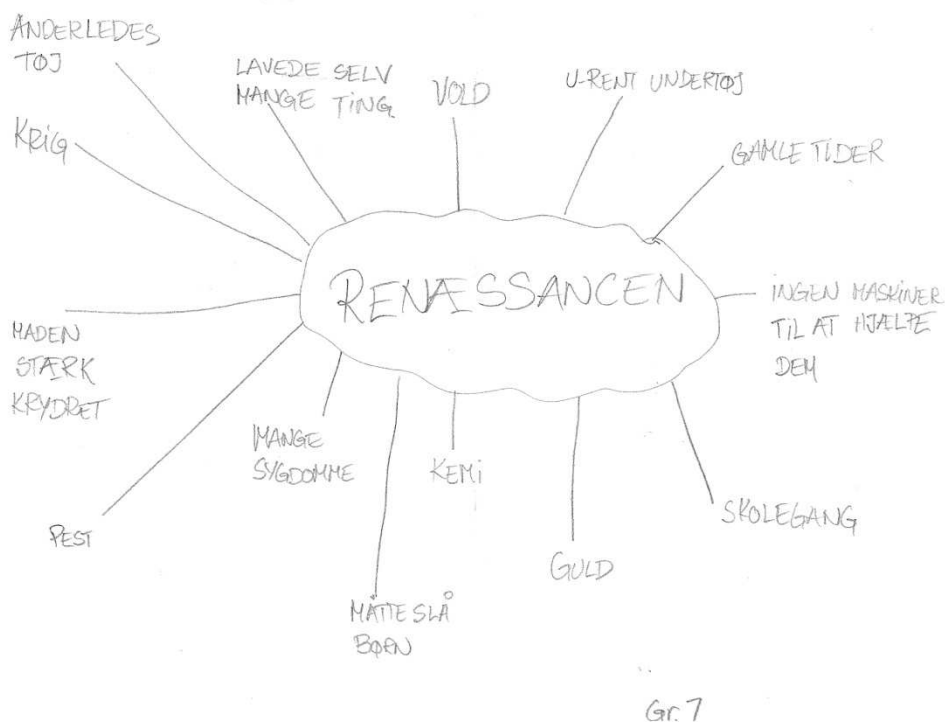
Museet udarbejdede med udgangspunkt i samarbejdet med elever og lærere en plan for forløbet (se bilag 1). Grundet elevernes vanskeligheder ved at tilegne sig skriftlige fremstillinger var der fokus på, at materialet ikke skulle

være teksttungt. Endvidere blev det vægtet at benytte sig af digital formidling i det omfang, det var muligt. Computere er således ofte en bedre platform for indlæring for børn og unge med ADHD, idet eleverne typisk bevarer koncentrationen i længere tid, end når det er rent skriftligt materiale. I den forbindelse blev museets formidlingsportal www.historiefortaellere.com inddraget aktivt, da elever og lærere her kunne finde materiale om mange af de personer, der har haft deres gang på Gammel Estrup i renæssancen. I modsætning til almindelige skoleklasser brugte eleverne primært sitet efter besøget, fordi de – grundet vanskelighederne ved at forholde sig til abstraktioner – ofte fik større udbytte af tekstmaterialet, når de kunne knytte sanseindtryk og oplevelser til emnet.

Et af omdrejningspunkterne i formidlingsforløbene var levendegørelse, idet levendegørelse og rollespil er en oplagt formidlingsform i forhold til denne elevgruppes pædagogiske udfordringer. Udklædningen og rollespillene var med til at etablere og underbygge stemningen af renæssance og forankrede og konkretiserede dermed fortiden og de behandlede temaer og værdier. Denne konkretisering af formidlingen har været en klar gevinst og kan med fordel også anvendes i forhold til andre elevgrupper, idet stadig flere efterspørger formidlingsforløb, hvor de kan indgå aktivt og være med til at skabe fortællinger, frem for at være passive tilskuere eller lyttere. Det viste sig imidlertid også – at konkretiseres historien gennem udklædning og fysiske aktiviteter – så kan eleverne godt finde en række (uventede) aspekter interessante. De indledende interviews med ungepanelet viste for eksempel, at eleverne primært interesserede sig for og identificerede sig med herskabet. Ikke med tyendet! I en række konkrete situationer og formidlingsforløb formåede underviserne imidlertid at fange elevernes interesse – også når det drejede sig om herregårdens ansatte og deres opgaver. Kombinationen af rollespil, udklædning og konkrete aktiviteter kan således være en måde, hvorpå man kan vække elevernes interesse for områder, som de ellers afviser som værende kedelige. Museet kunne i forlængelse heraf også konstatere, at dets fysiske rammer og samlingen, som dannede rammerne omkring levendegørelsen, var med til at forankre selv relativt abstrakte begreber i en konkret virkelighed, som eleverne kunne forholde sig til.

De efterfølgende evalueringer afspejlede, at nogle aktiviteter appellerede til en type elever, mens andre aktiviteter i højere grad talte til andre elevgrupper. Overordnet tegnede der sig imidlertid et billede af, at det generelt fungerede godt at kombinere eller inkorporere fysisk aktivitet i formidlingsforløbene. Gennem den fysiske aktivitet konkretiseredes og

forankredes selv relativt abstrakte begreber.

Gruppe 7's mindmap, som klassen lavede efter deres besøg på Gammel Estrup – Herregårdsmuseet.

Evaluering af projektet

Tilbagemeldinger fra såvel lærere og elever på Pindstrupskolen har været meget positive. Evalueringer af elevernes faglige udbytte viste, at eleverne tilegnede sig en stor forståelse for ikke blot den behandlede periode, men også nogle af de mere abstrakte værdier, som perioden byggede på. Det sociale aspekt ved forløbet blev ligeledes vurderet højt. Ikke mindst de elever, der deltog i ungepanelet, gik styrket ud af projektet. Overordnet set mener museet således at kunne konkludere, at det primære mål om at bibringe de deltagende elever et dannelsesspejl, der kunne styrke deres identitetsdannelse og kulturelle referenceramme, synes at være blevet indfriet. I lyset af elevernes sociale kompetencer og adfærdsvanskeligheder generelt kan det imidlertid diskuteres, hvorvidt deres kompetence til at navigere socialt er blevet afgørende styrket.

Museets erfaringer fra projektet er mere eller mindre indgående blevet behandlet i det ovenstående. Skal de primære erfaringer, der på sigt søges indarbejdet i den faste formidling, dog kort rekapituleres, så er de:

- Inddragelsen af ungepaneler har været en styrke. Fagligt, men især i forhold til elevernes identitetsdannelse og styrkelse af deres selvværd.

- Kombinationen af fysiske aktiviteter og traditionel formidling fungerer godt. Det må forventes, at denne tilgang også vil være hensigtsmæssig over for andre brugergrupper, som efterspørger brugerinddragelse og muligheden for aktivt engagement.
- Udklædning og rollespil er et godt redskab til at få eleverne til at interesse sig for emner, som de ellers afviser.

Bilag 1: Plan for uge 43, 2011

Mandag: Undervisning hjemme på skolen med undervisningsmateriel fra Gammel Estrup - Herregårdsmuseet.

Tirsdag: Modul 1, Jagt og hverdagsliv

Når adelsmanden ikke var i København for at hjælpe kongen, var der mange gøremål, som skulle ordnes hjemme. Nogle af de opgaver, som var vigtige var jagt, der var et godt supplement til husholdningen.

Skydning med langbue og pil (Haven)

Langbuer blev stadig brugt i krig i 1500-tallet og var også brugbare, når man skulle på jagt. Børn lærte helt fra barnsben at skyde med buerne, da det krævede mange kræfter at skyde med en langbue. Man skulle derfor træne i mange år. Eleverne prøvede at skyde med langbue, hvor de både kunne ramme et vildsvin, rådyr eller en skydeskive. Samtidig blev der fortalt om jagt i renæssancen og dens vigtighed

Våben og fælder (Orangeriet)

Fra renæssancen og frem begyndte man i stigende grad at anvende skydevåben til jagt. En af adelens yndlingsbeskæftigelser var at gå på jagt i deres store private skovområder. På nogle herregårde var man plaget af krybskytter, som i ly af mørket sneg sig rundt i herremandens skove og jagede herremandens vildt. Krybskytterne brugte ofte fælder, fordi geværskud larmede for meget.

I Orangeriet og i parken kunne eleverne se og røre ved jagtgeværer fra forskellige tidsperioder, og museumsformidleren Peter Hesselberg demonstrerede også nogle af de fælder, som krybskytterne brugte. Eleverne fik desuden selv mulighed for at prøve kræfter med et luftgevær og skyde til måls efter en papegøje i træ. Denne konkurrence kaldtes *Papegøjeskydning* eller *Fugleskydning* og stammede oprindeligt fra renæssancen. Den var med til at højne adelsmandens skydeevner.

Sæbefremstilling (Skolestuen)

I renæssancen kunne man ikke blot tage ned i det lokale supermarked og købe ind, når man manglede noget. På Gammel Estrup har man derfor fremstillet sin egen sæbe. Eleverne lavede deres egen sæbe, hvor eleverne selv kunne vælge, hvad præcis deres sæbe skulle dufte af. Her var det muligt at bruge krydderurter og dufte, som var populære i renæssancen, hvilket vækkede elevernes duftsans. Undervejs hørte eleverne om dagligliv på herregården, og hvilke arbejdsopgaver de mange tjenestefolk havde. Selve sæben fik eleverne indpakket om fredagen med deres navn på. Den fungerede rigtig godt som et minde om deres temaug på museet.

Tidsplan

9.00-9.10 Velkomst i borggården

9.20-10.00 Post

10.10-10.50 Post

10.50-11.20 Frokost på posten

11.30-12.10 Post

Onsdag: Modul 2, Fra ridder til embedsmand

I renæssancen skete der et skift fra den måde, hvorpå man uddannede adelsbørnene og især drengene på. Forløbet vil sætte fokus på skiftet fra en krigerkultur, hvor drengene hovedsagligt blev uddannet til at lede hære i krig til en uddannelse, som skulle gøre dem klar til at være embedsmænd.

Børnespejlet (Skolestuen)

Eleverne lærte ved hjælp af børnerimene i Danmarks ældste børnebog *Børnespejlet* fra 1568 om opdragelse og dannelse i renæssancen. Børnene skrev med gåsefjer og blæk, og de blev samtidig præsenteret for gode historier og så eksempler på nogle af de bøger, som adelsmændene læste. Herefter lærte børnene gotisk.

Militær og tro (Kapellet, Renæssancesalen og gården)

Snak om tro og overtro i renæssancen i Kapellet.

Først gennemførte eleverne en lille gudstjeneste i Kapellet, hvorefter der blev vist våben og rustninger frem i kapelgangen, hvor snakken faldt på krige i renæssancen – bl.a. Grevens Fejde og andre religionskrige i Europa, samt fortællingen om Rigsmærsk Jørgen Skeels rejser i Europa som ung, hvor han stiftede bekendtskab med krigen mellem katolikker og protestanter på nærmeste hold.

På gårdspladsen afprøvede eleverne sværdtræningsøvelser, som Jørgen Skeel vil have udført med sin bror Otte.

Den videnskabelige verden (Alkymistværkstedet)

Mange adelsmænd i renæssancen interesserede sig for andet end religion og krig. I renæssancen begyndte mange at interessere sig for astronomi, astrologi og ikke mindst alkymi – kunsten at lave guld. Christen Skeel – Den Rige fra Gammel Estrup var også med på den bølge. Samtidig fik man nye teorier omkring kroppen og sygdomme – hvor teorien om de fire kardinal væsker var fremherskende. Renæssancen var samtidig en tid, hvor pesten stadig ”gæstede” landet.

I Christen Skeels alkymistværksted vil eleverne prøve nogle af de forsøg af, som Christen kunne have foretaget sig – og de vil samtidig stifte bekendtskab med sygdomsbehandling i renæssancen.

Dagen afsluttedes med kanonaffyring af museets renæssancekanon, hvor museumsformidleren Peter Hesselberg fortalte om Gammel Estrups kanon og dens brug.

Tidsplan:

9.00-9.10 Velkomst i borggården
9.20-10.00 Post
10.10-10.50 Post
10.50-11.20 Frokost på posten
11.30-12.10 Post
12.20 Affyring af museets kanon i parken.

Torsdag: Undervisning hjemme på skolen

Eleverne arbejdede videre med historierne fra Gammel Estrup på www.historiefortaelleren.com, hvor der særligt var fokus på Eske Brock, Christence Viffert og de andre familiemedlemmer af slægten Skeel, der havde deres gang på Gammel Estrup i senrenæssancen. Her præsenterede grupperne bestemte personer for hinanden.

Fredag: Modul 3, fest i renæssancen

Som afslutning på hele ugen blev der afholdt renæssancefest på Gammel Estrup. Eleverne blev delt op i tre grupper, hvor en gruppe lavede *spinat på ungarnsk*, en stod for *backelse af kalvekød*, som blev stegt over det åbne ildsted i skolestuen, mens den sidste gruppe lavede *tærte med skivede æbler* i herregårdskøkkenet, som eleverne selv dekorerede, da herskabsretterne i renæssancen ofte var overdådigt dekoreret. Til sidst samledes eleverne ved hvert deres dækkede renæssancespisebord, hvor der ligesom i renæssancen blev bedt bordbønner, og man fulgte bordskikken fra den tid, som bogen *Børnespejlet* dikterede.

For de elever, som i løbet af ugen havde brug for lidt tid for sig selv, var der forskellige muligheder:

- Udlevering af et lille tegnesæt, som kunne bruges i udstillingen til at tegne nogle af de ting, man kan se på Gammel Estrup.
- Tur på legepladsen
- Fotojournalist for en dag – hvor de dokumenterede besøget for skolen.

Bilag 1: Billeder fra *Dannelsesspejlet*

